

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
КРСТЕ МИСИРКОВ - СКОПЈЕ

ЈАЗИКОТ НАШ ДЕНЕШЕН, КН. 27

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
ОД НАУЧНИОТ СОБИР

ЈАЗИКОТ НАШ ДЕНЕШЕН - ЈАЗИКОТ НАШ НАСУШЕН

одржан на 14 – 15 април 2016 година

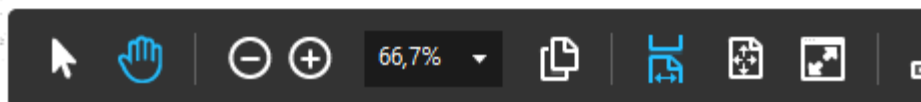
Скопје 2016

ЕДИЦИЈА ВО ЧЕСТ НА БЛАГОЈА КОРУБИН
ЈАЗИКОТ НАШ ДЕНЕШЕН
Редактор на едицијата: Снежана Велковска

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
„КРСТЕ МИСИРКОВ“ - СКОПЈЕ
ЈАЗИКОТ НАШ ДЕНЕШЕН, КН. 27

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ ОД НАУЧНИОТ СОБИР
ЈАЗИКОТ НАШ ДЕНЕШЕН – ЈАЗИКОТ НАШ НАСУШЕН

одржан на 14 – 15 април 2016 година

Скопје 2016

Редакциски одбор:

д-р Снежана Велковска
д-р Снежана Веновска-Антевска
д-р Олгица Додевска-Михајловска
д-р Катица Топлиска-Евроска
д-р Фани Стефановска-Ристеска

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

811.163.3(062)

811.163.3:81'362(062)

ЈАЗИКОТ наш денешен – јазикот наш насушен : зборник на трудови од научниот собир одржан на 14 – 15 април 2016 / [редакциски одбор Снежана Велковска ... и др.]. – Скопје : Институт за македонски јазик "Крсте Мисирков", 2016. – 300 стр.: табели; 24 см. – (Едиција во чест на Благоја Корубин "Јазикот наш денешен"; кн.27)

ISBN 978-608-220-040-8

а) Македонски јазик – Собири

б) Македонски јазик – Компаративни истражувања – Собири

COBISS.MK-ID 102308106

СОДРЖИНА

<i>Снежана ВЕНОВСКА-АНТЕВСКА,</i> Деновите низ години	7
<i>Олгица ДОДЕВСКА-МИХАЈЛОВСКА,</i> Концептот 'леб' во традиционалната македонска лингвокултура	25
<i>Елена ЈОВАНОВА-ГРУЈОВСКА,</i> Благоја Корубин и средната генерација лингвисти во институтот за македонски јазик (кон еден убав повод)	32
<i>Катинца КУЛАВКОВА,</i> Идното време во современиот македонски јазик	36
<i>Макеј КАВКА,</i> Наративните шеми и дискурсни стратегии во полските и македонските учебници	47
<i>Људмила СПАСОВ,</i> Структуралистичка лингвистика	58
<i>Снежана ВЕЛКОВСКА,</i> Историзмите во македонскиот јазик	75
<i>Катинца ТОПЛИСКА-ЕВРОСКА,</i> За некои зборообразувачки особености кај лексиката од тематското подрачје 'храна' во македонскиот јазик	81
<i>Драѓи СТЕФАНИЈА,</i> Македонистички текови денес	93
<i>Елизабета БАНДИЛОВСКА,</i> Глаголската придавка како хомонимски парник	101
<i>Снежана ВЕНОВСКА-АНТЕВСКА,</i> Асоцијативен антропомастикон (врз примери од некои македонски машки лични имиња)	110
<i>Билјана МАЛЕНКО,</i> Асоцијативен антропомастикот (врз примери од некои македонски женски лични имиња)	119

<i>Вено ПАЧОВСКИ, Марјана ВАНЕВА,</i> За проблемот на „лажните пријатели“ во современата компјутерска лингвистика	128
<i>Лидија АРИЗАНКОВСКА, Македонка ДОДЕВСКА,</i> Дел од лексиката со ист корен во македонскиот и во словенечкиот литературен јазик според сферата на употреба	137
<i>Светко ТОЕВСКИ,</i> Јазичната релативност изразена преку семантичкиот анизоморфизам меѓу хроматската лексика на македонскиот јазик и други јазици во светот	150
<i>Катерина ПЕТРОВСКА-КУЗМАНОВА,</i> Терминологијата во истражувањето на изведбата во фолклорот	168
<i>Родна ВЕЛИЧКОВСКА,</i> Музичките дијалекти во македонското традиционално народно пеене - обредно пеене	177
<i>Лидија ТАНГУРОВСКА,</i> „Латинската облека“ на македонската азбука	195
<i>Марија ЛЕОНТИЌ,</i> Транскрипцијата на туреките имиња според стариот и според новиот правопис на македонскиот јазик	208
<i>Соња НОВОТНИ, Михајло МАРКОВИЌ,</i> Лингвистиката и лингвистичките проучувања во минатото и денес	216
<i>Билјана МИРЧЕВСКА-БОШЕВА,</i> Библиското наследство во фразеологијата	226
<i>Гоце ЦВЕТАНОВСКИ,</i> Руски еквиваленти на некои македонски фразеологизми	235
<i>Јасминка ДЕЛОВА-СИЛЈАНОВА,</i> Телото како мерка во фразеологијата (врз примери од чешкиот и од македонскиот јазик)	242
<i>Веселинка ЛАБРОСКА,</i> Специфики во изразувањето на негацијата во кичевскиот говор споредба со другите западномакедонски говори	247
<i>Васил ДРВОШАНОВ,</i> Називите на кладенецот во македонските говори	255

<i>Светилана ДАВКОВА-ЃОРГИЕВА,</i> Називите пена, сапуница, скама на македонскиот дијалектен ареал	266
<i>Михајло МАРКОВИЌ, Соња НОВОТНИ,</i> Преглед на дијалектната маркираност на лексиката во избрани стари текстови пишувани на македонска почва	272
<i>Мери ЦУБАЛЕВСКА,</i> Јазичните особености кај споредните писци на Ваташкиот минеј	286
<i>Весна МИОВСКА,</i> Специфики на презимњата со епитетско л/љ	297
<i>Мери ЈОСИФОВСКА,</i> Сопствените имиња во делата на Горјан Петревски	304
<i>Звонко ТАНЕСКИ,</i> Македонскиот јазик и култура во студиските програми на државните универзитети во Словачка	312
<i>Снежана ПЕТРОВА-ЏАМБАЗОВА,</i> Начини на изразување 'ниска цена' во рекламните пораки	320
<i>Виолејќа НИКОЛОВСКА,</i> Се навредуваме или си оддаваме почит?	323
<i>Соња ХРИСТОВСКА,</i> Јазичните неправилности во фискалните сметки	333
<i>Јованка ДЕНКОВА,</i> Дидактичкото и поучното во книжевноста за деца преку збогатување на лексичкиот фонд кај децата	337
<i>Жаклина ЃОРЃИОСКА, Лиљана МАКАРИЈОСКА,</i> Србизмите во јазикот на средношколската младина	347
<i>Маја ЃТЕФОВА,</i> Јазикот и неговата функционалност во учебникот по природни науки за VI одд. (деветгодишно образование)	355

Јованка ДЕНКОВА

Дидактичкото и поучното во книжевноста за деца преку збогатување на лексичкиот фонд кај децата

Апстракт: Во овој труд се разгледува прашањето за улогата на книжевноста за деца и млади при збогатување на лексичкиот фонд кај децата. Како еклатантен пример и материјал од кој ќе се ексцерпираат податоците ќе се користи романот за деца и млади „Златко-Златец“ од современиот македонски писател за деца и млади Велко Неделковски. Од наведениот роман ќе се издвојат зборовите со кои се запознаваат младите читатели и начинот на кој им се објаснува нивното значење, со што се придонесува за збогатување на нивниот лексички фонд.

Клучни зборови: Лексички фонд, книжевност за деца, македонска книжевност.

Didactic and lessons in literature for children through the enrichment of the lexical fund in children

Abstract: This paper examines the issue of the role of literature for children and youth at the lexical enrichment fund at children. As a striking example of the material which will be taken the data will be used novel for children and youth "Zlatko Zlatec" of contemporary Macedonian writer for children and young Velko Nedelkovski. From the novel will be allocated words that young readers are introduced to and the way they explain their meaning, thus contributing to enrich their lexical fund.

Keywords: Lexical fund, literature for children, Macedonian literature.

Познато е дека прифаќањето и усвојувањето на јазикот кај детето се случува со осознавањето на стварноста, односно од самото раѓање. Затоа, врската меѓу создавањето на поимите и објективната стварност е тема која науката ја проучува и за таа цел постојат повеќе методи. И Маленко го подржува ставот дека "покрај секојдневната комуникација, за правилен когнитивен, психички, но и јазичен развој многу важна е книжевноста за деца (Маленко 2012:81). Со читањето на дела наменети за нив, се развиваат педагошките, моралните естетските. Јазикот на кој е напишано делото, првенствено зависи од темата и стилот на авторот. Од тие причини, во уметничко-литературниот стил може да се сретне слој на застарени зборови (архаизми, историцизми), нови зборови (неологизми, индивидуализми), зборови од нестандартната лексика (дијалектизми, варваризми) и странски зборови (заемки од турскиот јазик, интернационализми).

Всушност, збогатувањето на лексичкиот фонд им овозможува на децата да ја збогатат својата јазична експресија, а ова директно е поврзано со процесот на социјализација на детето (Malenko 2014). Кумулативната карактеристика на јазикот најдобро се гледа кога децата ќе научат не само за структурата на јазикот, туку и многу лексеми, во релативно краток временски период ...Децата го гледаат јазикот на поинаков начин, бидејќи тука тие се запознаваат со нови лексеми, што можеби ги чуле, но тие не го знаат нивното основно значење.

John Stephens, зборувајќи за книжевноста за деца и јазикот во неа, истакнува дека во неа многу важно самопрезентацијата на детето, па во корелација со тоа се доведува и јазикот кој е употребен во литературните дела за децата, бидејќи од една страна тоа треба да биде конвенционален јазик, за детето да може да ја разбере пораката на делото, а од друга страна, јазикот треба да ја изразува нивната лична експресивност и субјективност. Stephens тоа го нарекува "трансакција меѓу писателите и читателите која опфаќа сложена мрежа од социјални односи реализирана преку јазикот". Со други зборови, во книжевните дела, децата ќе се сретнат со веќе познати термини, но и со термини кои им се помалку познати кои се употребуваат во специфични ситуации (Stephens 1999). Тоа се лексички единици кои подразбираат специфичен дискурс. На овој начин, како што вели и Stephens, јазикот им овозможува на индивидуите/децата да ги споредат своите искуства со искуствата на другите, а во крајна линија, тоа е и една од целите на книжевноста за деца.

Според еден од најголемите теоретичари на книжевноста за деца, Марија Николајева, една од најголемите предрасуди во врска со книжевноста за деца е дека таа подразбира едноставен и оскуден јазик во споредба со општата книжевност за деца и доколку се прифати тој став, треба веднаш да се запрашаме што се подразбира под тоа „едноставно и оскудно“. Се разбира, дека јазикот во делата наменети за децата, треба да биде приспособен на нивното разбирање, но истовремено книжевноста за деца може да биде средство за збогатување на речничкиот фонд на младите читатели, односно да послужи за оваа дидактичка цел. Многу писатели за деца се свесни за едукативните потенцијали од стекнување на знаења од областа на јазикот преку книжевноста за деца и го потенцираат тоа во своите текстови (Nikolajeva 2005).

Познатиот македонски раскажувач, романиер, драмски писател, поет и сценарист, Велко Неделковски и во оваа своја книга се покажува како одличен познавач на детската душа, трептежите во неа, во оние најдраматични години од детскиот развој, кога детето почнува да го гледа светот со поинакви очи. По одличните книги за деца, а особено за млади **Втората смена, Збунети години, Летачкиот човек Пеперут, Шармери од осмо**, сега на младата адолесцентска публика ѝ се претставува со романот **Златко-Златец** (Неделковски 2015), со интересен поднаслов „Серија мини-романи за деца и млади“. Со самата определба „за млади“ веќе се укажува на карактерот на делото. Имено, станува јасно дека романот ќе биде посветен на младите луѓе, на адолесцентите.

Романот има четири дела: 1. Златко-Златец и Томчуле Мац, 2. Златко-Златец и Мишко од Доцниленд, 3. Златко-Златец и жед за аплаузи и 4. Златко-Златец и четири синцеци.

Богатството на ликови кои ќе продефилираат пред читателите, му дава на романот една широка и привлечна димензија. Тие не се само другарите од одделението на Златко-

Златец, не се само другарите од неговата улица, туку речиси во сите собитија се вклучени и неговите најблиски од кругот на семејството, означени како Татони (таткото Тони), мајката Лили, како и неогдминливиот и секогаш подготвениот за шега – дедото Дедор. Но, тука се и „сезнајниот начитанко“ Жилче Верн (Живко Верновски), потоа Мишко (од Доцниленд) и Веле од Велес, но, секако и четирите негови најдобри другарки, „принцези-симцези“ (Летка, Јана, Снежанка, Марионка). Неизбежни се и другарувањата со домашните миленичиња, со мачињата и кученцата (Кујунџиски 2015).

Во овој труд, поединечно ќе се осврнеме на тематските делови од романот, кои ги има четири. Во првиот дел, главниот лик, **Златко-Златец и Томчуле Мац**, Златко, нагалено наречен од родителите Златко-Златец, ја изјавува дома својата желба да има милениче. И покрај негодувањето на домашните, Златко сосема случајно, по една детска игра околу солитерот, Златко наоѓа едно мало, загубено маче и си го присвојува. Одговорноста за неговото одгледување, а особено „невоспитано однесување“, на кое почнуваат да се жалат домашните – треба да ја преземе Златко. По едно "бегање од дома" и пронаоѓање, мачето ќе биде причина и повод за стекнување на нови пријателства, но и обновување и зацврстување на старите, како што е она со Летка, соученичка на Златко, со која се скарани. Заедничката грижа за миленичето ќе ги зближи скараните страни.

Sarah Friedman во нејзината статија *Is Sharing a Bear Necessity*, објаснува зошто анималните ликови и антропоморфизмот имаат поголемо влијание врз децата отколку човечките ликови, при што потенцира дека: 1 животните се неделив дел од животот на децата, 2. Децата ги обожаваат животните и 3. Употребата на животински ликови е амбивалентна и се должи на недостатокот на пол, раса, возраст, итн., што може да им овозможи на децата да се идентификуваат со нив (Friedman 2011). Со самото галовно именување на мачето (Томчуле Мац, Томчуле Наш Дваш и др.) кај детето се раѓа чувство на блискост кон животните, се негува чувството за одговорност и емпатија со секое живо суштество.

И Karen Swallow Prior укажува на позитивните ефекти од анималистичките приказни за децата. Според неа, важна е етичката димензија со која децата се учат на сочувство кон животните и нивни хуман третман понатаму во животот. Додека идентификацијата со животните помага во развојот на една морална рамка кај децата која вклучува добрина кон животните, идентификацијата со нив сепак не е највисок чин на етичката скала. Повисок и од овој е сочувството, што не е сосема иста работа како идентификација. Зборот „сочувство“ (изведенка од коренот на збор што значи "да страдаат", а во комбинација со префикс "заедно" или "со") е страдањето кое се чувствува за друг, но не со идентификување со другиот, туку од тоа да се биде покрај другиот. Една работа е да се чувствува болката на другиот преку идентификација, но повисока етички е целосно да се страда, да се чувствуваат за она што не е самиот себе, туку е целосно друга. Оттука и најмоќни и најпотресни места во анималистичката литература се оние кога нивната единствена улога ја одразува онаа која ја имаат во реалниот свет: едноставно да се биде животно со кое ние живееме на оваа земја (Prior 2011).

Освен грижата и љубовта кон животните и целокупниот анимален свет, на ненаметлив, но сепак поучен начин им се наметнуваат пораки на децата и им се всадува љубов кон јазикот, се поттикнува креативноста и сл. Во овој прв дел се среќаваат лексеми, најчесто од устата на Жилче Верн и дедото на Златко-Златец, Дедор. Ликот на Жилче Верн, сам по себе е опишан како голем љубител на книжевноста, на книгата, на авантуристичките романи, но тој и не пропушта прилика секогаш кога треба и кога може да го коригира Златко, или да му го појасни значењето на некој новослушнат збор. Заради големата љубов кон литературата, Златко го нарекува „читател без библиотека“

(стр.38). Па, во овој прв дел од книгата, се среќаваат лексемите, а ние го даваме и нивното значење во текстот: чип за погодување (насетува), икс-ипсилон (непозната), бајати кифли (застарени кифли), со ветар во петиците (брзо), само во нечиј сон може да му припаѓа на Златко (никогаш) (стр.31), и сл. Во овој дел се дава објаснување на младите читатели и на зборот „трамбулина“, на следниов начин: „Знаеш, тоа е онаа штица што дава отскок во височина“ (стр.45).

Ако во првиот дел, главна и носечка мисла беше да се помогне на малото пронајдено маче, веќе во овој дел, носечката мисла е една нова, хуманистичка акција на другарите на Златко. Секоја глава од овој дел завршува со наставката „-ленд“: Почниленд, Доцниленд, Тајноленд, Стрелкиленд, Бусколенд, Ајварленд, Стрижиленд, Ту-туууленд, и Точниленд, и скоро сите се подредени на идејата да му се помогне на другарот. Именувањето на секоја глава со термин кој завршува со наставката „-ленд“ (анг.„земја“), укажува на тоа дека децата се групираат во дружини, имаат свое точно определено место, место каде се чувствуваат свои, каде имаат свои правила, каде слободно ги изразуваат своите мисли и чувства, своите афинитети, и каде планираат акции, и сл.

Овој дел е насловен како **Златко-Златец и Мишко од Доцниленд**, и започнува на првиот училишен ден од новата учебна година, кога Златко е четвртоодделенец. Овде е прикажано пријателството меѓу децата во училиштето што особено доаѓа до израз во пријателството со соученикот Мишко наречен уште и „Мишко од Доцниленд“. Во оваа глава на површина излегува едно негативно поведение на Мишко, неговото постојано доцнење на часовите, барање изговори да ги избегне училишните обврски. Читајќи ги дијалозите меѓу Мишко и Златко, во кои Мишко на привлечен начин се обидува да му ја долови забавната страна на отсутствување од училиштето, неодминливо се наметнува впечатокот од „Пинокио“ и делот кога потклекнува и прифаќа да замине во земјата каде нема училиште. Во своите забавни игри, Мишко ќе се обиде да го вовлече и Златко, но Златко навреме ја согледува опасноста, па не само што нема да го прифати тоа, туку ќе се обиде и да му помогне на другарот. Всушност, причината за бунтовничкото однесување на Мишко избива на површина, а тоа е отсутството на таткото кој е во туѓина. Солидарноста на децата е безгранична, па најпрвин, не знаејќи која е причината за неговите отсуства, другарите од својот скромен џепарлак, великодушно собираат средства за да му купат часовник за да не доцни на часовите. Но, потоа, откако дознаваат дека таквото однесување е само начин и желба на Мишко да го привлече вниманието на родителите, поточно на таткото и да го принуди да се врати дома од туѓина, решаваат да преземат и конкретна акција – ќе му напишат писмо на таткото на Мишко да се врати дома. Ова, според Pickhardt, е вид на бунтовништво против општествените норми наметнати од возрасните, токму заради возрасните. Бунтот може да предизвика младите да се бунтуваат против нивните сопствени интереси – да ги отфрла интересите кои ги имале од детството, разни активности и односи, кои често ја поддржуваат нивната самодоверба. Тоа може да предизвика да се вклучат во самодеструктивно и самоуништувачко однесување - одбивање да се работи во училиштето, па дури и физички да се повредат. Иако младиот човек смета дека бунтот е чин на независност, тој всушност никогаш не е. Тоа, всушност е дело на зависност. Бунтот кај младиот човек предизвикува тој себеси да не може да се дефинира, а од тоа зависи и личното однесување кога го прави спротивното од она што другите луѓе сакаат (Pickhardt 2009).

Dave Currie истакнува дека бунтовништвото кај адолесцентите настанува како резултат на желбата на адолесцентите за самостојност. Тоа е една од нормалните причини, но тој смета дека има и „нездрави“ причини за такво бунтовништво, како што се: дисхармонија меѓу родителите (несогласувања), родителски методи за дисциплина, конфузија во семејството, родител- алкохоличар, навредливи ситуации, финансиски

притисоци, влијание на врсниците, стравот од неуспех, чувство на пониска самовредност, и сл (Curtie 2016). Во случајот на овој роман, грижата на пријателите стигнува навреме да го заштити Мишко од лоши патишта. И не само тоа, благодарение на нивниот апел до таткото, тој се враќа дома и отвора бизнис во својата татковина. Благотворителното дејство на семејната хармонија веднаш станува видливо и Мишко се поправа со поведението. Во меѓувреме, односите меѓу Летка и Златко, благодарение на мачорчето се подобруваат.

Третиот дел е насловен како „Златко-Златец и жед за аплаузи“ и во него најпрвин се гледа желбата на Златко да биде славен, па заради тоа се зачленува во сите можни секции (млади актери, играорци, ракометари, рецитатори, сообраќајна секција, екологисти, шахисти, итн.), но набргу сфаќа дека е невозможно да се постигнат добри резултати секаде, но и сите работи не го привлекуваат подеднакво. И додека родителите и дедото, се гордеат со него, и се препознаваат себеси и своите желби во него, тој се откажува од многу од овие воннаставни активности, една по една. Еколошката секција ќе иницира еднодневен излет во Катланово, каде Златко ќе запознае девојче од Велес-Марионка, со кое ќе продолжи да комуницира преку писма, на што Летка ќе стане љубоморна.

Pickhardt во неговата статија, зборувајќи токму за раната адолесценција (од 9-13 год.), упатува на тоа дека во тој период детето го напушта детството и почнува да се придвижува кон адолесценцијата. Она што го карактеризира тој период е желбата на детето-адолесцент да не биде третирано како дете, туку како возрасен. Затоа, разбирливо, во тој период, детето настојува да се оддалечи од семејството, и да се движи во други социјални групи, во кругот на другарите, со оние со кои има заеднички интереси, исти сфаќања, со кои може да се дружи и кои се дружат со него. Токму затоа, секоја ваква група-дружина си има и свое место во училиштето каде што се собира. На адолесцентите во овој период им е особено важно да бидат прифатени, со својот изглед, однесување, ставови, со еден збор, да не се сами. Но, од друга страна, и преголемата популарност може да донесе големи проблеми (Pickhardt 2010). Токму со тој проблем ќе се соочи и Златко. Всушност, овој дел од романот го навестува навлегувањето на Златко во пубертет, што се гледа од фактот дека сака да се истакне меѓу своите, а особено да им се допадне на девојчињата: „Со толку обврски, ти ќе го занемариш кутриот Своне! Ќе мјаука гладен и жеден, окце мое! Глумец, играорец, шахист, каратист...Преку ноќ сакаш да станеш светски популарец број еден.“ (100)

Златко посакува да не е сам, да има братче или сестричка, особено откако ќе биде посредник во простувањето на близнаците Горан и Зоран Близнаковски (!), и нивната меѓусебна љубомора. Златко е оној кој ќе изнајде компромисно решение за нивната љубомора, а воедно и начин да го добијат тоа што го посакуваат од родителите.

Последниот, четврти дел од овој роман за деца и млади, „Златко-Златец и четири симцеци“ ја открива „слатката мака“ на Златко, фазата во животот на секој адолесцент кога во свеста им дефилираат повеќе симпатии, а тие се нерешителни. Во зависност од секојдневните настани во кореспонденцијата со нив, се менува и расположението на Златко. Па, така, освен Летка, која сосема си го присвојува мачорчето, Златко негува извесни нежни чувства и кон девојчето со кое седи во иста клупа, Јана – Јанка, кон Марионка од Велес со која се запознаваат на еколошкиот излет во Катланово и со која

во еден период и ќе си разменуваат писма, како и кон прекрасната снегулка (од претставата) Снеже.

Уште еден нормален простор за младите да истражуваат е нивниот нов развој на сексуалноста. Децата кои се во транзиција од средното детство до адолесценцијата ќе ја изразат својата сексуалност на многу природен, здрав начин. Често, младите ќе изразат романтичен интерес кон некој од своите врсници. Кога овие "симпатии" ќе се појават, тие можат да се јават на овие специјални нивни пријатели "момче" или "девојка". Младите можат да изразат итна желба да се дружат со овие пријатели во школскиот автобус, за време на ручек, или во текот на другите групни активности, како што се на кошаркарски натпревар. Или, пак, тие можат да се поврзат со овие пријатели во заедницата, како што се фестивали, црковни активности, или младинските клубови (Oswald 2010).

Па така, одеднаш, кутриот Златко ќе се најде среде „виор“ од девојчиња, чувства, испреплетени настани... Дилемата ќе се разреши делумно со помош на неговиот дедо кој му дава корисни совети, кои се покажуваат и благовремени зашто и другарите почнуваат да пројавуваат љубомора кон него, како миленик на повеќе девојчиња: „Летка, зошто си луто феферонче? Ајде вака да направиме...Еден ден ќе седам со Јанка, а еден ден со тебе. Ако се согласува Јана...(154). Неговата дилема најубаво ќе ја претстави неговиот дедо, кој воедно ќе му биде и најдобар советник: „Го знам твоето проблемче со три непознати...До-бро, со четири непознати! Односно, познати и драги девојчиња, нели така? На кои окциња да им се даде предност? Кое именце најмногу ти суни? (155)“. На тој начин ќе се искристализираат чувствата и кај Златко, и кај девојчињата, а и кај неговите другари. Летка и Јана-Јанка сами се оддалечуваат од него и се приближуваат кон други сокласници, Снеже со семејството ќе се пресели во друг град, и додека Златко тагува заради тоа, одеднаш во Скопје се доселува Марионка од Велес. Романот завршува со сликата на двајцата млади на прошетка низ Скопје.

ЗАКЛУЧОК

Ова е роман во кој се испреплетени повеќе мотивски нишки, кои како да се надоврзуваат една на друга, но во контекст на поставената тема и цел на овој труд, за да ја елаборираме тезата за тоа колку е големо и значајно дидактичко-поучното влијание на лексемите кои се користат во литературата за деца, би можело да се истакне дека, во разгледаниот роман, кој го зедеме за пример, се среќаваат антропониими, топоними, интернационализми, архаизми, фразеологизми, пословици и поговорки, современа лексика, односно зборови кои се изведенки, морални поуки, еколошки пораки и сл. и сето тоа е ставено во функција на збогатување на лексичкиот фонд на децата. Авторот ја пласира таа идеја преку ликот на Жилче Верн, другарот на Златко, кој како да не пропушта прилика да употреби некој нов збор, чие значење му е непознато на Златко, за потоа со задоволство да му го објасни. Во таква улога повремено се јавува и дедото на Златко.

Ако ги разгледаме тие зборови, можеме веднаш да ја направиме следната класификација:

1. Антропоними: Господин Растиметар, Мишко од Доцниленд, Ромео и Јулија, Ајнштајн, Жилче Верн, Горан и Зоран Близнаковски, Јана-Јанка, Летка, Снеже, Снежанка, Робинзон Крусо, Томчуле Мац-Своне, Мацко, Панделко, Том Цртанковски, Томчуле Наш Дваш, То-Тони, Мама Лиле, Дедор, Боби и Бибо, Супермен, Тарзан во асфалтната џунгла...
2. Топоними: Треска, Килиманџаро, Пелистер...
3. Архаизми: бајати кифли, студешници (треска)...
4. Фразеологизми употребени за објаснување на карактерни особини, временски појави и сл.: со ветар во петиците (брзо), само во нечиј сон (тешко остварливо), не тропа-везе (одлично работи/дава одличен звук), се испековме како костени на оганче (многу голема жештина), ги имам на тапет твоите оценки (те набљудувам), пирето е како малтер (невкусно), сто грама внимание (се бара малку внимание), Летка, зошто си луто феферонче? (лутина/избувливост)
5. Интернационализми: Чејнц (промена), олдмен (стар човек/старец), икс ипсилон (непознато), трамбулина, кореограф, реванш, протокол, јубилеј, протестен митинг, терминатор, тандемот, медицински аспект, ангина, превентиви, цитира-рецитира, имун, имунитет, ребуси, пардон, номад, шопинг, студент, реума, шах, милениум, детектив, подморница, апетит, хамбургери...
6. Современа лексика: чип за погодување, хартиологија, телефонија, чин, рецитатор, куќен совет...
7. Пословици и поговорки: 1. Вистината многу сака да се сонча, 2. Со кого си-таков си, 3. Лагите се како злодејни комарци. Скокаат од дете на дете, 4. Зависта е како црвена мравка која каса, 5. три лубеници под иста мишка
8. Мудрост и поучна мисла упатена од нараторот кон малото немирно маче, но која како да е упатена кон младите читатели: „Не злоупотребувај ја приврзаноста и љубовта на тие што те чуваат и што те сакаат“ (20)
9. Лексика од областа на уметноста: сликар, ликовен талент, портрет, лебедово езеро, театарска претстава...

Од направената анализа, може да се види дека ова е значајна тема на која може и треба да ѝ се посвети поголемо внимание, но во интерес на просторот, можеме единствено да заклучиме дека освен тоа што е забавна, литературата за деца може да се користи и како "алатка" за развивање на вештините кај децата, но истовремено таа прави и важен трансфер на светското знаење, идеите, вредностите и општоприфатениот начин на однесување. Во книжевноста за деца, дидактичното е секогаш повеќе или помалку забележливо, експлицитно или имплицитно. Дидактичкиот принцип, на "корисност" на оваа книжевност за децата, понекогаш се надополнува, а понекогаш се спротивставува на разбирливост: и јазикот и содржината на книгите за деца треба да бидат приспособени на читателите и нивната способност за читање (Puurtinen 1998:524-533).

Од анализата на конкретниот роман, се гледа дека преку збогатувањето на лексичкиот фонд кај децата, дома, во училиште или при игрите на улица, преку измислувањето на нови зборови и давање нови значења на старите, кај децата од рана возраст може да се влијае врз нивниот емоционален, когнитивен и социјален развој, со цел да се развијат во индивидуи кои во иднина ќе ги понесат товарот и одговорноста за иднината на човештвото.

ЛИТЕРАТУРА

1. Currie, Dave, 2006, Helping Parents Survive Adolescent Rebellion, <http://powertochange.com/family/rebellion/>, пристапено на 13.02.2016
2. Friedman, Sarah, (2011), *Is Sharing a Bear Necessity?: Anthropomorphization and Learning Social Lessons from Children's Books*. MA thesis. University of Virginia, <<http://www.virginia.edu/psychology/downloads/DMP%20Papers/DMP%202011/Sara%20Friedman.pdf>>. Web, пристапено на 22.01.2016
<https://www.mentalhelp.net/articles/developing-interest-in-sex-and-sexuality/>, пристапено на 13.02.2016
3. Кујунџиски, Александар, (2015), Предговор кон кн.Златко-Златец, Антолог, Скопје.
4. Маленко, Билјана, (2012), Јазикот во литературата за деца од предучилишна возраст, Књижевност за деца и њена улога у васпитању и образовању деца предшколског узраста, Учитељски факултет, Врање.
5. Malenko, Biljana, (2014), The lexis in the literature for children, 9 International Balkan Education and Science Congress, „Мултикултурализмот и иновативните пристапи во образованието“, Edirne, Turkey.
6. Неделковски, Велко, (2015), Златко-Златец, Антолог, Скопје.
7. Nikolajeva, Maria, (2005), *Aesthetic Approaches to Children's Literature: An Introduction*, The aesthetic of Language, Scarecrow Press Inc, Maryland, пристапено на http://www.amazon.com/Aesthetic-Approaches-Childrens-Literature-Introduction/dp/0810854260#reader_0810854260
8. Oswalt, Angela, 2010, Developing Interest In Sex And Sexuality, <https://www.mentalhelp.net/articles/developing-interest-in-sex-and-sexuality/>, пристапено на 13.02.2016
9. Pichardt, Carl, 2010, Adolescence and the pursuit of popularity, <https://www.psychologytoday.com/blog/surviving-your-childs-adolescence/201005/adolescence-and-the-pursuit-popularity>, пристапено на 13.02.2016
10. Pichardt, Carl, (2009), Rebel with a Cause: Rebellion in Adolescence, <https://www.psychologytoday.com/blog/surviving-your-childs-adolescence/200912/rebel-cause-rebellion-in-adolescence>, пристапено на 13.02.2016
11. Prior, Karen Swallow, (2011). Ask the Animals, and They Will Teach You, *Flourish* magazine, пристапено на <http://www.flourishonline.org/2011/07/lessons-from-literature-about-animals/>
12. Puurtinen, Tiina, (1998). "Syntax, Readability and Ideology in Children's Literature", *Meta:Translators' Journal* , vol. 43, n° 4, p. 524-533.
13. Stephens, John, (1999), Analysing texts, Linguistics and stylistics, in book *Understandings Children's literature*, edited by Peter Hunt, https://books.google.mk/books?id=4ikEPN7LKzsC&dq=John+Stephens,+Analysing+texts,+Linguistics+and+stylistics,+in+book+Understanding+Children%E2%80%99s+literature,+ed.Peter+Hunt,&source=gbs_navlinks_s, пристапено на 14.02.2016

